

mgr Aleksandra Szydzik
Katedra Prawa Konstytucyjnego i Instytucji Politycznych
Wydział Prawa i Administracji

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
pt. „Skarga nadzwyczajna jako środek kontroli konstytucyjności
sądowego stosowania prawa”

W 2018 r. do polskiego porządku prawnego została wprowadzona skarga nadzwyczajna – jako nowy nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń sądowych. W założeniu ustawodawcy miała ona uzupełniać istniejącą lukę w systemie ochrony konstytucyjnych praw i wolności oraz czynić zadość zgłaszanym w doktrynie prawa konstytucyjnego postulatом o potrzebie reformy skargi konstytucyjnej. Od dawna zwracano uwagę na potrzebę poszerzenia ochrony skargowej jednostki poprzez przyznanie jej prawa do kwestionowania aktów stosowania prawa, które, chociaż zostały wydane na podstawie przepisów prawa zgodnych z Konstytucją RP, to jednak z naruszeniem jej postanowień. Wynikało to z przeświadczenia, że istnieje sfera naruszeń konstytucyjnych praw i wolności, które nie są objęte ochroną za pośrednictwem skargi konstytucyjnej, ponieważ zaistniały one na etapie stosowania prawa. Zważywszy na główny cel wprowadzenia skargi nadzwyczajnej do polskiego porządku prawnego, a także oparcie jej konstrukcji na konstytucyjnoprawnych wzorcach kontroli zarówno w orzecznictwie, jak i doktrynie, uznano ją za środek prawny służący skonkretyzowanej kontroli konstytucyjności orzeczeń sądowych. Pomimo tego instytucja skargi nadzwyczajnej nie doczekała się kompleksowej analizy konstytucyjnoprawnej, w szczególności w odniesieniu do toczącej się w nauce prawa konstytucyjnego dyskusji na temat optymalnego modelu kontroli konstytucyjności prawa, a także postulatu poszerzenia zakresu ochrony skargowej gwarantowanej przez skargę konstytucyjną. W związku z tym za zasadne uznano podjęcie rozważań w tym zakresie.

Podstawowym celem badawczym rozprawy doktorskiej jest analiza skargi nadzwyczajnej jako środka kontroli konstytucyjności sądowego stosowania prawa oraz udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy stanowi ona alternatywne rozwiązanie dla skargi konstytucyjnej o szerokim zakresie przedmiotowym.

Rozważania podjęte w rozprawie doktorskiej mają na celu zweryfikowanie trzech hipotez badawczych. Po pierwsze, uznano, że skarga nadzwyczajna nie zapewnia optymalnej

ochrony skargowej, spójnej z założeniami, które przyświecały wprowadzeniu jej do polskiego porządku prawnego, a także nie stanowi alternatywnego rozwiązania dla skargi konstytucyjnej o szerokim zakresie przedmiotowym. Po drugie, założono, że chociaż skarga nadzwyczajna miała na celu realizację funkcji subiektywnej, ukierunkowanej na ochronę konstytucyjnych praw i wolności, to konstrukcja tego środka prawnego i sposób jego funkcjonowania w praktyce prowadzą do wniosku, że w większym zakresie realizuje ona funkcję obiektywną, związaną z ochroną porządku konstytucyjnego. Po trzecie, przyjęto, że skarga nadzwyczajna dokonała swoistej ewolucji zastanego modelu kontroli konstytucyjności prawa w Polsce, przy czym na potrzeby prowadzonych badań, przyjęto szerokie rozumienie kontroli konstytucyjności prawa, odnosząc je zarówno do sfery jego stanowienia, jak i stosowania.

Praca składa się z czterech rozdziałów poprzedzonych wstępem. Każdy z rozdziałów rozpoczyna się uwagami wprowadzającymi oraz kończy podsumowaniem.

Rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający i służy wyjaśnieniu pojęć wyjściowych. W pierwszej kolejności poddano analizie pojęcie kontroli konstytucyjności prawa, z uwzględnieniem jego zakresu oraz modeli prezentowanych w doktrynie prawa konstytucyjnego. Zważywszy na założoną w pracy hipotezę badawczą, zaproponowano szersze podejście do kontroli konstytucyjności prawa, biorąc pod uwagę wymiar (sferę) funkcjonowania prawa, której kontrola dotyczy. Przyjęcie tej systemowej perspektywy pozwoliło na przeanalizowanie zjawiska, jakim jest kontrola konstytucyjności prawa, także w odniesieniu do sfery jego stosowania. Następnie wyjaśniono pojęcie sądowego stosowania prawa oraz wskazano na istniejące instrumenty kontroli konstytucyjności aktów stanowiących rezultat tego procesu. Za punkt odniesienia przyjęto z jednej strony instytucję skargi konstytucyjnej w tych państwach, w których jej konstrukcja umożliwia zaskarżenie aktu sądowego stosowania prawa, zaś z drugiej strony środki zaskarżenia funkcjonujące w polskim porządku prawnym, które również mogą służyć kontroli konstytucyjności sądowego stosowania prawa. Ostatnia część tego rozdziału została poświęcona przedstawieniu genezy skargi nadzwyczajnej, ze szczególnym uwzględnieniem kontekstu polityczno-prawnego oraz konstytucyjnoprawnych motywów jej wprowadzenia do polskiego porządku prawnego.

Rozdział drugi przedstawia zakres podmiotowy i zakres przedmiotowy skargi nadzwyczajnej, które w istotny sposób determinują charakter tego środka prawnego. Z uwagi na specyficzną konstrukcję skargi nadzwyczajnej, rozważania w tym zakresie były prowadzone dwutorowo. Z jednej strony wyróżniono kategorię podmiotów legitymowanych do wniesienia skargi nadzwyczajnej oraz przeanalizowano zakres ich działania. Z drugiej strony wyodrębniono kategorię podmiotów objętych ochroną skargi nadzwyczajnej w celu określenia

zakresu gwarantowanej przez nią ochrony skargowej. Dążąc do wyznaczenia przedmiotu zaskarżenia skargi nadzwyczajnej, uznano za konieczne omówienie cech, jakimi musi charakteryzować się orzeczenie sądowe, aby mogło stanowić przedmiot kontroli Sądu Najwyższego, a częściowo także wymogów formalnych tego środka prawnego, bowiem one również determinują katalog orzeczeń sądowych, które mogą być zaskarżone za pośrednictwem skargi nadzwyczajnej.

Problematyka przesłanek dopuszczalności oraz wzorców kontroli skargi nadzwyczajnej została scharakteryzowana w rozdziale trzecim. W pierwszej kolejności dokonano klasyfikacji przesłanek dopuszczalności skargi nadzwyczajnej, wyróżniając w ich ramach przesłanki materialne i formalne. Następnie poddano analizie materialne przesłanki dopuszczalności z punktu widzenia skorelowanych z nimi konstytucyjnoprawnych wzorców kontroli. W tym zakresie zidentyfikowano normy konstytucyjne, których naruszenie ma kluczowe znaczenie dla dopuszczalności skargi nadzwyczajnej, celem rekonstrukcji zakresu ochrony gwarantowanej przez ten środek prawny. Poza zakresem rozważań pozostawiono natomiast przesłanki formalne skargi nadzwyczajnej, uznając, że w niezbędnym zakresie odwołano się do nich w rozdziale drugim. Na koniec przeanalizowano również sposób rekonstrukcji przez Sąd Najwyższy konstytucyjnoprawnych wzorców kontroli w postępowaniu inicjowanym skargą nadzwyczajną.

Ostatni, czwarty rozdział pracy, stanowi próbę spojrzenia na skargę nadzwyczajną jako nowy obszar jurysdykcji Sądu Najwyższego. Wobec tego rozważania podjęte w ostatnim rozdziale rozpoczynają się od charakterystyki sądu, któremu powierzono rozstrzyganie spraw inicjowanych skargą nadzwyczajną. W tym zakresie za zasadne uznano skorelowanie kompetencji do rozpoznawania skargi nadzwyczajnej z dotychczasowymi rolami ustrojowymi Sądu Najwyższego oraz próbę umiejscowienia jej w tych ramach. Następnie analizie poddano rodzaje rozstrzygnięć wydawanych w sprawach inicjowanych skargą nadzwyczajną oraz skutki prawne, jakie wywołują one w rzeczywistości prawnej. Szczególna uwaga została poświęcona orzeczeniom pozytywnym, tj. uwzględniającym skargę nadzwyczajną, z uwagi na ich doniosłe znaczenie dla stron postępowania. Rodzaje rozstrzygnięć oraz ich skutki prawne stanowią funkcjonalnie powiązane elementy konstrukcyjne skargi nadzwyczajnej. Ich analiza pozwoliła na dookreślenie roli, jaką skarga nadzwyczajna odgrywa w polskim systemie prawnym, a także charakteru kontroli, jaka jest za jej pośrednictwem realizowana.

Całość pracy wieńczy podsumowanie wszystkich rozdziałów oraz wnioski końcowe, obejmujące weryfikację postawionych w pracy hipotez badawczych.

Przeprowadzone na potrzeby dysertacji badania naukowe opierały się przede wszystkim na wykorzystaniu metody dogmatycznoprawnej. Przedmiot analizy stanowiły krajowe przepisy konstytucyjne i ustawowe, w szczególności poświęcone regulacji skargi nadzwyczajnej, skargi konstytucyjnej, a także innych środków ochrony prawnej. W zakresie, w jakim analizie poddano instytucję skargi konstytucyjnej w obcych porządkach prawnych, posłużono się metodą prawnoporównawczą. Odwołano się przy tym do poglądów wyrażanych w polskiej i zagranicznej literaturze poświęconej skardze konstytucyjnej oraz zjawisku kontroli konstytucyjności prawa. Rozważania dotyczące rewizji nadzwyczajnej zostały przeprowadzone w oparciu o metodę historycznoprawną. Uzupełniająco wykorzystano także metodę teoretycznoprawną, dokonując analizy modelu sądowego stosowania prawa.